

sklepnik trama, Mater Božjo z Jezusom, slike na steklo, Ex voto slike iz l. 1730, 1758, Deli narodnih noš: šapelj, avbica, ženski gorenjski kožuh in žensko narodno nošo iz Čičarije. Več starinskih predmetov za osvetlevanje: leščerbe, čelešnik, svetilka, svečniki in lučke na olje. Več kosov hišne opreme: miza iz l. 1781, stoli, naslanjač, skrinjice (slikane in z letnico 1812), naslanjač, zapečkova stranica („baba“ imenovana). Nekaj uporabnih predmetov: rezljane palice, vzorci za tiskanje blaga, lesen možnar in lesena čutara, več ornamentiranih pisanic. Nabožni predmeti: rožni venci, božje potne podobice, Bičani Kristus (ljudska plastika) in ikona ter dragocen križ. Od eksotičnih predmetov je treba omeniti: škornje iz Meksike in malajski godbeni instrument. Na koncu je treba omeniti risbe s folklornimi motivi iz zapuščine P. Žmitka. Mnogo pa je bilo predmetov, katere je moral muzej odkloniti, med njimi bi mogli omeniti važnejše ponudbe: Obširno gradivo o primorskih narodnih nošah, ljudske slike v olju, lesene plastike, skrinje itd.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je uprava vmes nabavljala in iz popolnjevala svojo priročno knjižnico, da ima vsaj važnejša dela zbrana pri roki. Med temi ima par dragocenih in redkih eksemplarjev knjig, ki so pa za študij nujno potrebni.

Končno je treba omeniti bele vrane, izjeme v pravilu, redke darovalce etnografskih predmetov muzeju. Z zvečanjem propagande, s potovanji po deželi bi mogli dobiti gotovo več darov. Toda kako zahtevati darov od navad-

nega človeka, ko se še niti naša inteligenca ne zaveda pomena Etnografskega muzeja in ne priskoči na pomoč z darovi k obogatitvi te naše edinstvene zbirke narodnega blaga. Za zahvalo in v zgled drugim naj jih omenimo po vrsti: A. Demšar je daroval nekaj manjše ljudske plastike, J. Karlovšek nekatere foto reprodukcije narodnih vezenin, prof. A. Sič 3 zavoje gorenjskih in belokranjskih pisanic, mg. ph. O. Burdych iz Škofje Loke ljudsko sliko na les „Sv. Janez krsti Jezusa“, dr. R. Ložar in Boris Orel sta darovala 19 malih kruhkov iz okolice Škofje Loke, okrašeno lectarsko srce je daroval dr. R. Ložar, turške vezenine iz Bosne so dar F. Kopača iz Ljubljane. Največje darilo pa je muzej dobil iz zapuščine Antonije Kadivčeve iz Ljubljane, 55 komadov vezenin, peč, blazin, brisač, vezenih rjuh, vezenih prtičkov je obogatilo zbirko vezenin. Vsem darovalcem naj bo na tem mestu še enkrat izrečena zahvala za podarjene predmete in naj bodo postavljeni za svetel vzgled vsem ostalim, katerim je razvoj in napredek Etnografskega muzeja pri srcu.

Vekoslav Bučar:

Univ. prof. Josef Páta

(O priliki njegove pedesetletnice)*

Kdor se je kdaj zanimal za usodo najmanjšega slovanskega naroda — Lužiške Srbe, je pri tem naltel na celo vrsto knjig in spisov, ki nosijo podpis profesorja Karlove univerze v Pragi — dr. Josefa Páte. Dne 27. avgusta 1936 je slavil petdesetletnico svojega, za celo Slovanstvo tako plodono-

* Članek je bil napisan jeseni 1936.

snega življenja. Ne bo odveč, če se ob tej priliki seznanimo z njegovim življenjem in delovanjem, saj je tudi velik prijatelj našega naroda in dober poznavalec naših kulturnih prilik.

Rodil se je 27. avgusta 1886 v staroslavnem Litomyšlu na Češkem. Po končanih srednješolskih naukah v rodnem mestu se je vpisal na Karlovo univerzo v Pragi, kjer je študiral slavistiko ter promoviral

za doktorja filozofije. Nato je bival nekaj časa v Lipskem, pozneje pa je hospitiral na jugoslovenskih univerzah v Zagrebu, Beogradu in Sofiji. Po povratku v domovino je poučeval v praški trgovski akademiji, kjer je bil v profesorskem zboru tovariš sedanjega predsednika Češkoslovaške republike Edvarda Beneša. Po osvobojenju je bil leta 1919 premeščen na prvo češko državno realno gimnazijo v Křemencovi ulici. Poleg svojih

poklicnih poslov se je mnogo bavil s slovanskimi vprašanji. Leta 1922. se je habilitiral za slavistiko ter postal docent za lužiško-srbski jezik in književnost na Karlovi univerzi, istočasno pa je predaval na univerzi in češki tehniki tudi bolgarščino. Ko je bila leta 1933 ustanovljena na Karlovi univerzi lužiško-srbska stolica kot prva in do sedaj edina na svetu, je bil imenovan za rednega univerzitetnega profesorja. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi Slovanskega instituta v Pragi, katerega član je od leta 1928.

Že od svojih dijaških let je vedno kazal živo zanimanje za vse, kar je slovansko. Ko je prišel v Prago, je takoj začel gojiti žive stike z visokošolci vseh slovanskih narodov ter se marljivo učil slovanskih jezikov. Iz te dobe izvirajo tudi njegova prva poznanstva z Lužiškimi Srbi. Svoje teoretično znanje je krepil s študijskimi potovanji po slovanskem svetu. Že leta 1906. ga srečemo na slovanskem jugu in naslednjega leta je prvič prepotoval srbsko Lužico. Leta 1909. je bil drugič med Lužiškimi Srbi, leta 1911. potuje po Bolgariji, leta 1912. pa vabi Lužiške Srbe na vsesokolski zlet v Pragi. O svojih potovanjih je napisal celo vrsto člankov, kakor: "Vtisi iz Srbije" (1907), "Med Lužiškimi Srbi" (1911), "S križarenja po Bolgariji" (1913), "Po bregovih slovanske Spreve" (1914), "Z nedovršenega potovanja" (1915), "Ob Blatnem jezeru" (1918), "Šest dopisov iz Lužice" (1930) itd.

Svetovna vojna je prekrizala mnogo njegovih načrtov. Moral je k vojakom, kjer je bil tolmač slovanskih jezikov in je kot tak lahko po svojih močeh pomagal

slovanskim ujetnikom. Po prevratu je bil poklican v zunanje ministrstvo, kjer je nekaj časa vodil slovanski referat. Za tem se je posvetil delu v Jugoslovenski komisiji v Mikulandski ulici, s čemer je mnogo pripomogel k najožjemu sodelovanju med Jugoslovenci in Čehoslovaki. Iz te dobe izvirajo tudi njegovi spisi: „Obisk jugoslovenskih novinarjev ČSR“, „Z jugosl. novinarji križem po naši republiki“ in „Onovitveni pokret v Jugoslaviji“, ki so izšli leta 1920. Na svojih potovanjih po Jugoslaviji, Bolgariji in srbski Lužici leta 1920. je povsod navezal nove stike ter zbral mnogo gradiva za svoje nadaljnje delo.

Po povratku v Prago je marljivo nadaljeval započeto delo na vseh poljih svojega udejstvovanja. Prirejal je nešteta predavanja, pisal je študije, članke in celo vrsto drobnih beležk tako v domače, kakor tudi inozemske časopise. V vseh teh delih se prikazuje Páta kot odličen znanstvenik, izboren publicist in vnet apostol slovanske misli. Nemogoče je v kratkem članku našteti vsa njegova znanstvena in druga književna dela. Gotovo pa je, da je z njim mnogo pripomogel k točnejšemu poznavanju Slovanstva in tako storil velik korak do slovanskega zблиžanja. Mnogo tudi prevaja iz raznih slovanskih jezikov, predvsem iz lužiške srbsčine in bolgarščine. Iz slovenščine je poleg drugih stvari prevedel Meškove „Slike in povesti“ (1909) ter drugo. O Mešku je leta 1928. napisal večjo študijo.

Pri svojem znanstvenem delu je skupno s profesorjem Jos. Chlumským poskrbel za lužiško-srbske fonografske zapiske, ki so bili izvršeni v Pragi leta 1929. Na

raznih znanstvenih kongresih, ki jim je prisostvoval, je predaval o temah, ki obravnavajo razna vprašanja Lužiških Srbov. Pri študiju teh vprašanj je vedno gledal na Lužico s splošnega slovanskega stališča ter tudi primerjal lužiško-srbska vprašanja z vprašanji ostalih slovanskih narodov. O Lužiških Srbih in drugih Slovanih je prispeval članke tudi za razne poučne slovarje in enciklopedije. Omenim naj še, da je poleg obširne študije o lužiško-srbski književnosti (Zawod do studija serbskeho pismowstwa, Budyšin 1929), sestavil obsežno lužiško-srbsko čitanko in priložnik gornjelužiške srbsčine (1920) ter obe knjigi opremil s srbohrvatskim uvodom in pripombami tako, da se ju lahko poslužujejo tudi Jugoslovenci. Pozneje je še sestavil češko-lužiško-jugoslovenski (srbohrvatski) in lužiško-češki slovar, ki je izšel leta 1921.

Poleg Lužiških Srbov se je Páta mnogo bavil tudi z Bolgari in njihovimi vprašanji. Njegovo prvo literarno delo je bilo posvečeno Bolgariji in temu jih je sledila lepa vrsta, od katerih naštevam samo najvažnejše: „O Bolgariji“ (1912 in izpopolnjeno leta 1931.), „Iz prosvetne zgodovine najmlajše slovanske države“ (1912), „Bolgarska književnost v vojnem času“ (1914), „Novi prispevki k zgodovini srednjobolgarskega jezika in književnosti“ (1916), „Nekoliko poglavij iz zgodovine češko-bolgarskih odnošajev“ (1917), „Bolgarija na padcu“ (1919), „Bolgarija in Slovanstvo, o nas in o sebi“ (1920), „Bolgarski narodni pesnik Ivan Vazov“ (1921), „Bolgarska književnost“ (1927), „Bolgarska književnost v XX. stoletju“ (1934) itd.

Kot slovanskega znanstvenika in javnega kulturnega delavca je leta 1922. izvolila Páto Mačica Serbska v Budyšinu za svojega častnega člana. Poleg tega je tudi častni član raznih drugih slovanskih društev doma in v tujini. Med odlikovanji, ki jih je ob raznih prilikah prejel, pa poseduje jugoslovenski red sv. Save IV. razreda in bolgarski komanderski križec za državljanske zasluge.

† G. D. Balasčev

Na svojem domu v Sofiji je dne 6. oktobra 1936 umrl v 68. letu starosti znani bolgarski zgodovinar in arheolog G. D. Balasčev. Šele istega dne dopoldne se je s carigrajskim brzovlakom vrnil iz Rima, kjer se je udeležil mednarodnega bizantološkega kongresa, na katerem je predaval o temi „Poročila Nestorjeve kronike o Vlahih, ki so prebivali na desnem bregu Donave in okrog Karpatov ter o njim sosednih narodih v začetku srednjega veka.“ Po prihodu v Sofijo mu je postalo slabo in zvečer ob pol osmih je izdihnil.

Pokojni G. D. Balasčev se je rodil leta 1869. v Ohridu. Maturiral je v Solunu, kjer je obiskoval bolgarsko gimnazijo, nakar se je vpisal na sofijsko univerzo ter tam tudi dovršil študij zgodovine. Pozneje je bil dve leti na Dunaju, kjer se je specializiral za arheologijo, na to pa je bil poslan v Rusijo, Carigrad in Pariz v tamošnje arheološke institute. Dve leti je tudi proučeval v Rimu in Atenah način arheoloških izkopavanj.

Nato je dobil službo v sofijskem arheološkem muzeju, kjer je ostal do svoje smrti. Urejeval je znanstveno revijo „Milano“ ter tudi napisal več knjig in študij s po-

dročja zgodovine in arheologije. Njegovi največji deli sta knjigi: „Beležke o kulturi v starobolgarskih hanih“ in „Beležke o bolgarski srednjeveški umetnosti“. Malo pred njegovo smrtjo je izšla študija „Pohod poljsko-madžarskega kralja Vladislava III. Jagela v letih 1443 in 1444 proti Turkom in bitka pri Varni“.

Pogreb G. D. Balasčeva je bil v Sofiji, dne 8. oktobra. Pokopali so ga v navzočnosti mnogoštevilnih predstavnikov bolgarskega znanstvenega, kulturnega in političnega življenja.

Pokojnega bolgarskega znanstvenika bodo tudi jugoslovenski zgodovinarji in arheologi ohranili v častnem spominu!

Vekoslav Bučar.

Д. М. Одинецъ: Возникновение государственного строя у восточныхъ славянъ. Изд. „Совр. зап.“, Парижъ, 1935 Стр. 184.

Avtor je srečno strnil v kratki pregledni obliki zamotane izsledke dosedanjega raziskovanja o postanku ruske države. Rjurikov prihod 862. se je že davno izpremenil iz zgodovinskega dejstva v rusko obliko mednarodne pravljicne snovi. Nestorjeva oblikovno prostodušna povest je izraz doslednega državnopravnega naziranja. Naredila je iz normanskih popotnih vojnih knezov nositelje visoke politične modrosti, ker je smatrala, da se do slednje niso mogli povzpeti vzhodni Slovani sami. (I. poglavje. Dinastično izročilo o početkih ruske države). Ker narakuje kritika Nestorjevih podatkov vprašanje o možnosti državnih oblik na ruskem ozemlju pred Normani, je smatral avtor za po-